

Forvandlingsbilleder og bibliotekskulturelle identiteter

2. del

Bearbejdning af besvarede spørgeskemaer

Af Bruno Kjær og Anders Ørom

Kort før påsken i 1990 udsendte vi 227 spørgeskemaer. Med spørgeskemaerne lagde vi op til et ret stort arbejde for bibliotekspersonalet, idet vi på nogle punkter bevidst havde valgt at arbejde med forholdsvis åbne svarmuligheder. De åbne svarmuligheder har bevirket, at vi har fået kendskab til ting, som vi ikke på forhånd kunne have taget højde for.

Vi modtog svar fra 119 biblioteker; mange af bibliotekerne vedlagde formidlingsmaterialer, artikler fra den trykte presse og andre bilag. Som følge af dels de åbne svarmuligheder, dels de forskellige aktivitetsniveauer er der en vis forskel på "dybden" i bibliotekernes besvarelser.

Biblioteksbygningen

Mange biblioteksbygninger fra omkring 1970 er "materialiseringer" af idéerne i "Folkebiblioteksbygningen". Deres styrke lå og ligger delvis i den funktionelle og flexible indretning, samt i deres mere åbne "appel"; man kunne se både ind og ud

og skulle ikke op af pompøse trapper. For at gå ind skulle man ikke stemmes til at skue de himmelske lys. Facademæssigt var de mere neutrale og gennemgående var arkitekturen mere anonym. Set i vores bakspejl var denne bibliotekstype i høj grad udtryk for "saglighedens rationelt ordnede univers". Mere demokratisk i en vis forstand; men også i en vis forstand nøgent i nøgtern rationalitet. En grundlæggende forudsætning for fleksibiliteten var etrumstanken; hele biblioteksrummet havde i høj grad samme miljømæssige karakter. På flere planer var det visuelt markante tonet meget ned i forhold til funktionalitet og modulopbygning.

I "Folkebiblioteksbygningen" blev bibliotekets grundidé formuleret således:

"At tilvejebringe (voksende) samlinger af bøger og andre media og at formidle benyttelsen af disse samlinger". (23).

Forfatterne af "Folkebiblioteksbygningen" forenede en tænkning i moduler og funktionsplaner med den

flexibilitet, som bibliotekernes vækst i samlinger og funktioner krævede i slutningen af 60'erne:

"Skiftende behov og benyttelsesformer nødvendiggør den "indre" fleksibilitet, som tillader successive ændringer i møbelopstilling og skiften i den enkelte lokalers anvendelse". (24).

Den "ydre" fleksibilitet blev bestemt som muligheden for at udvide biblioteksbygningen.

For mange biblioteker, der er blevet bygges og/eller indrettet siden slutningen af 60'erne på basis af "Folkebiblioteksbygningen's" typeplaner og normer, har væksten i samlinger, behov for lokaler til nye funktioner mv. reduceret den "indre" fleksibilitet, så de nu fremtræder med ret kompakte og "fastlåste" opstillinger. Men dette gør naturligvis ikke den "indre" fleksibilitet til et mindre vigtigt begreb.

"Biblioteksbygning 1984" er skrevet ud fra nedenstående retningsgivende formulering:

"Den ønskede nye vejledning tilvejebringes på grundlag af udgaven fra 1967: ("Folkebiblioteksbygningen"), men den researchprægede del af stoffet beskæres kraftigt. Som *nye temaer* tilføres omtale af en række aktivitetsformer, folkebibliotekerne i mellemtiden har taget op, ligesom visse miljøskabende forhold søges alment belyst". (25, vores kursivering).

De nye aktivitetsformer omfattede: offentlig information, værestedsfunktion, musikbiblioteksvirksomhed, kunstbiblioteksvirksomhed, øvrige av-medier, udstillingslokale mv.

Ud over at udgangspunktet i normer og planer er forladt, er den vigtigste udbygning i vores sammenhæng inddragelsen af miljøskabende faktorer (jf. kapitlet "Formidlingsbegrebets forvandlinger"). De almene, miljøskabende faktorer, der behandles, er: bibliotekets grafiske design samt lyd- og lysforhold. Vi vil indskrænke os til at behandle afsnittet om bibliotekets grafiske design. Afsnittet koncentrerer sig om sammenhængen mellem skilteplan

og funktionsoversigt og især om skiltningens dobbelte funktion: en praktisk, klar og letaflæselig henvisningsfunktion og en æstetisk, visuelt miljøskabende funktion. Idealet er en grafisk prægnant skiltning, der passer ind i biblioteksmiljøet, og som er logisk placeret og konsekvent gennemført. Vi kan sige, at opfattelsen er præget af et "ren form"-ideal. Den skriftlige meddelelse, skiltet, betragtes som den bedste form for kommunikation, fordi den er entydig og fordi, vi har vænnet os til denne kommunikationsform. Farvekodning og piktogrammer tillægges en begrænset betydning. "Det enkelte piktogram kan let antage en begrænset betydning. Det enkelte piktogram kan let antage rebuskarakter". (26).

Stadig set i bakspejlet og i lyset af især de sene firsernes formidlingsopfattelse er det en meget moderat opfattelse af skiltning som visuelt miljøskabende faktor.

"Biblioteksbygning 1984" aflæser udviklingen i biblioteksbyggeriet i 70'erne:

"Institutionspræget er vejet for individuelle, æstetisk betonedede trivselsinteriører med mindre stram kanalisering af benyttelsesformerne". (27).

Denne aflæsning svarer meget godt til den differentiering af niveauer og aktiviteter, som fandt sted i 70'erne og til udviklingen af formidlingsbegrebet (den indirekte formidling, synliggørelse, indbydende indretning og opstilling).

Samme tendens er til en vis grad fortsat gennem 1980'erne med individualiserede, arkitektonisk prægnante biblioteksbygninger med markante udsmykninger, herunder mange skulpturer og skulpturelle elementer. Til en vis grad kan denne tendens i biblioteksbyggeriet aflæses som en ny form for "kultur- og videnstempel"; den har lidt karakter af "repræsentativ offentlighed"; men de nye biblioteker af denne type adskiller sig ved at være mere tilgængelige og mere direkte integreret i gadebilledet eller bygningskomplekser, de frem-

står i højere grad som "offentlige rum", hvad der f.eks. er meget stærkt markeret i Frederikshavns Bibliotek, hvor der går en "offentlig vej" gennem biblioteket. Den nye type mere "tilgængelige" "kultur- og videnstemplet" er generelt præget af et gennemført arkitektonisk totaldesign; et markant eksempel er Gentofte Centralbibliotek.

En anden linie i udviklingen, der kan eksemplificeres med Karup Bibliotek, peger den modsatte vej af den totaldesignede, arkitektoniske helhed ved at bryde biblioteket ned i mindre rum eller dele, koncentreret om et emneområde eller en funktion og med forskellige miljøer i den enkelte rum. I de enkelte rum peger visualiseringen altså på enten et emneområde (Danmarksrummet) eller en funktion (Ungdomsrummet, der med plakater og pladecovers på væggene "mimer" ung stil). Miljøet er i meget høj grad af-institutionaliseret og nærmer sig for flere rums vedkommende hjemmemiljøer. Selvom biblioteket er relativt overskueligt, har det karakter af en "spændende labyrint" med afvekslende oplevelseszoner.

Nybygninger, ændringer af biblioteksindretning; af udsmykning og af skiltning mv. Efter 1980.

Formålet har været at undersøge, om der er nogle tendenser - og i givet fald hvilke - der gør sig gældende i biblioteksindretningen. Endvidere er det formålet at sammenholde disse (eventuelle) tendenser med de beskrevne formidlingsforståelser: hvorvidt har disse formidlingsforståelser sat sig spor i praksis?

Har biblioteket fået nye bygninger/lokaler efter 1980? Hertil svarede 70 ja og 69 nej. (7 uoplyste). Når tallet sammenlagt giver 145, og altså er større end ved udstillinger og arrangementer, skyldes det, at vi her har valgt, at tælle filialerne i Århus og København med og ikke behandle dem som et bibliotek. Af de 70 ja beskrev 39, at der på forhånd havde været formuleret nogle overordnede mål for udformning og indretning.

Svarene kan groft inddeles i 2 kategorier.

- A) Funktionelle grunde (17 biblioteker)
- B) Funktionelle- og formidlingsmæssige (18 biblioteker)

(Samt fire biblioteker der kun angav hvilke lokaler, de havde fået.)

I det følgende vil vi kort beskrive de 2 kategorier. Da der er tale om et meget lille antal biblioteker, vil vi ikke lægge for meget i tallene. Dog må vi antage en vis repræsentativitet mht. tendenser.

Det skal også nævnes, at svarene/beskrivelserne er *meget* blandede. Nogle biblioteker har svaret med meget få ord, andre har meget fyldige besvarelser og nogle få stykker har sendt supplerende beskrivelser med.

A) Funktionelle grunde

Eksempler på svar/beskrivelse:

- Styrke randområdernes biblioteksservice.
- Få mere plads til bogbestanden.
- Handicapvenlige adgangsforhold.
- Mest muligt publikumsareal
- Lyst og venligt lokale, mest mulig plads til bøger, bedst mulig udnyttelse af pladsen.
- Overholde arbejdstilsynets krav om personale rum.

B) Funktionelle og Formidlingsovervejelser

Eksempler på svar:

"Tilgængelighed, overskuelighed, "opbrud" i fag og skøn (lånervenlig opstilling), gode siddegrupper, mange bladrekasser, flexible modulkasser".

"... Det er lige så vigtigt at der i et bibliotek er plads til menneskelige udfoldelser, som at der er plads til bøger".

"Vi ønskede en lysere, lettere og mere publikumsvenlig opstilling af reoler og mere indbydende

præsentation af materialer. Bedre udstillingsmulighed".

"Benytterorienteret opstilling af materialer à la 3 deling og den slags. Masser af forskellige udstillingsarealer".

"... En intim, men rimeligt overskuelig opstilling af inventaret. Mange spredte siddepladser. Masser af udstillingsflade og ikke mindst: god plads til børnene at boltre sig på. Endvidere blev der lagt stor vægt på værkstedsfunktionen og det var målsætningen at gøre biblioteket til et mødested, med faciliteter for foreninger og grupper og borgere..."

"Opholdsfunktioner (mødested, læsesalon, sofaer), Oversigtlighed, oplevelsesrigt og varieret".

"Mere plads til traditionelle biblioteksopgaver, mere plads til nye aktiviteter (stor udstillingssal). Bedre tilrettelæggelse af arbejdsfunktioner og rutiner".

"...bryde det institutionelle præg som selv et lille biblioteksbyggeri let får... det skal være funktionelt, men først og fremmest imødekommende, rart og behageligt for både brugere og medarbejdere. ...Der er lagt vægt på at skabe mange små, gode og intime læse- og opholdskroge....
...Men vigtigst af alt, indretningen er fleksibel. Det hele kan ændres, alt kan flyttes - i takt med nye ønsker og behov hos brugere og personale".

"Målsætning for indretning: venlig, imødekommende, oplevelsesmuligheder, fleksibilitet, klare funktionssammenhænge".

"Pladsudvidelse. lånervenlig og overskuelig indretning".

"Mere plads til bøger, lånere, personale, arrangements- og udstillingslokale".

"Indretning med gode adgangsforhold for alle. Mange udstillingsmuligheder. Musikken vigtig i den fysiske indretning.

Selvom der er tale om et lille antal biblioteker (18), så er det muligt alligevel at trække nogle markante forhold frem. Nøgleordene er: "Bryde det institutionelle præg", "Fleksibilitet", "Oplevelser", Publikumsvenlig opstilling".

Ud fra det lille antal biblioteker (18) tør vove den påstand, at tendensen er et brud med standardpræget, et ønske om at biblioteket skal være et sted for oplevelse etc.

Har biblioteket foretaget væsentlige ændringer i indretning/opstilling efter 1980?

Hertil svarede 106 ja og 31 nej (uoplyst 8)

Af de 106 beskrev 102 biblioteker kort ideen og formålet med ændringerne.

Det er et entydigt billede, der tegner sig i besvarelsene: Man vil bort fra det institutionsprægede, et ønske om et "nyt og sjovere image", et visuelt mere spændende biblioteksmiljø. Bibliotekerne skal gøres mere indbydende og inspirerende. Et par af nøgleordene i denne forbindelse er: "mere overskueligt", "mere publikumsvenlig opstilling", "at tydeliggøre materialeopstillingen og sammenhænge".

I mange af besvarelsene henvises til det tredelte bibliotek, f.eks. "variant af det tredelte bibliotek".

De ialt 102 besvarelser på spørgsmålet kan groft inddeles i 2 kategorier, der dog ikke er helt entydige:

A) Udelukkende angivelse af praktiske forhold som formålet med ændringerne (26 besvarelser)

- B) Besvarelser med en meget overordnet beskrivelse af ideen og formålet med ændringerne (76 besvarelser)

Eksempler på besvarelse indenfor gruppe A:

"P.g.a. indeklimateproblemer er gulvtæpperne udskiftet med linoleum"

"Formål: at skaffe plads til flere bøger på et mindre antal udlånskvaldratmeter...."

"Ny belysning i hele biblioteket... Dobbelt formål: Bedre almen- og hyldbelysning + energibesparelse...."

"Forbedring af arbejdsforholdene i ekspeditions-skranken. Avis- og tidsskriftsafdelingen flyttet til mere roligt område".

Eksempler på besvarelser indenfor gruppe B:

"Hovedbiblioteket havde efter 2 dages personale seminar behov for ny image. Da gulvet 2 år senere skulle renoveres gjorde man alvor af sagen og flyttede rundt".

"Ændret indretning/opstilling af materialebestanden i 1989. Formål: lettere tilgængelighed/overskuelighed/forandring/bedre udnyttelse af materialer/mere spændende og indbydende".

Vi forsøger os med udstillinger i trillebøer og "frugtboer" og i det hele taget at rokere mere rundt med bøger, reoler og møbler end tidligere i et forsøg på at skabe et mere "levende" "bibliotek".

"Institutionspræget, det grå og triste skulle væk! Vi har ønsket at gøre biblioteket mere brugervenligt. Vi har fået malet og nyindrettet vores lokaler. Vi har opnået hyggelige, mere indbydende lokaler..."

"Voksenafd.: Fra en meget kompakt placering af reolerne med faglitt. midt på gulvet, er de nu brudt op, reolerne skubbet ud til siderne, så der er

opstået "båse" herved har de overordnede decimalgr. fået hver sin bås, næsten.

... Etablering af Café med kaffeautomat. Mindre afd. med markedsbøger, bøger der går uden om reserveringskøen".

"Vi har ønsket et mere publikumsvenligt bibliotek, med fremhævelse af skønlitt. samtidig har vi kasseret en god del litt. og fået plads til mange siddepladser. Stor vægt på udstillinger og brud i opstillingen".

"... i 1988 genremarked, hvor vi mærkede ca. 2000 bøger... samtidig bla. alle spændingsbøger mærket og placeret sammen med krimi..."

Formål: vi ønskede at gøre vor store skønlitterære samling lettere tilgængelig og mere brugervenlig for ikke målrettede lånere".

"Opbrydning af DK-5 i emner. Opstilling af skønlitteratur i genrer".

"Nyindretning.... skulle skabe et nyt og anderledes "BIBLIOTEKSRUM", hvor den traditionelle opstilling af materialer afløstes af nye forløb af reoler - båse - kroge - udstillingsspot - andre sammensætninger af materialer.... Biblioteket ville/vil vække lånerens interesse og nysgerrighed".

"I efteråret 1989 indrettede vi hele publikumsområdet med ny opstilling - en variant af det tredelte bibliotek med genrer og emner placeret for sig, både hos børn og voksne og med vægt på plads til skiftende bogudstillinger"

"DK-5 brudt op: Hobbytorv på tværs af DK-5 ... Genreinddeling af skønlitt. (vo + bø)".

Som det fremgår af citaterne er der en markant tendens væk fra hvad, der opfattes som bibliotekernes institutionspræg. Bibliotekerne skal være mere levende, mere brugervenlige med hensyn til indretning og opstilling.

Opstilling

I forbindelse med opstillingen af materialerne er der et ønske om at bryde med DK-5. Den logik som DK-5 repræsenterer er for hovedparten af bibliotekslånere ikke klar. Det forsøges afhjulpet gennem *genreinddeling af skønlitteraturen, emnegrupper* indenfor faglitteraturen på tværs af DK-5 og *integration af faglitteratur bøger + vo.*

Men en ændring af opstillingen isoleret er ikke nok.

Indretningen:

Til at tydeliggøre opstillingen brydes med de parallelt opstillede reoler. Der laves "båse", reoler med varierende højder etc. Reolopstillingen bruges altså både til at tydeliggøre opstillingen og til at skabe et mere spændende biblioteksmiljø, med mulighed for at gå på opdagelse. Det er et massivt nej til "de lige liniers tyranni", der skal ske "brud" på opstillingen. Ændringerne i reolopstillingen bruges også til at skaffe mere *udstillingsplads*. Hvilket gør materialerne og biblioteket mere levende. Samt at skaffe mulighed for at lave siddepladser, hygge kroge. Altså biblioteket som værested, hvor der er plads til oplevelse. Det tredelte bibliotek har fået sig markedsført: Flere af besvarelserne henviser direkte til det, et enkelt bibliotek angiver de har været på besøg i Gütersloh. Hobbytorv og markedsplads er populære formidlingsformer. Af andre forhold til at gøre biblioteket mere brugervenligt nævnes bedre skiltning og placeringen af bibliotekarbordet. Her drejer det sig om forhold som fællesskranke for HK og bibliotekarerne. Bibliotekarbordet placeret tæt ved skranken etc.

Den enkelte lånergruppe, der nævnes oftest er unge.

Har biblioteket fået lavet kunstneriske eller anden form for udsmykning efter 1980? Hertil svarede 82 ja.

Spørgsmålet er medtaget af to grunde: Dels for at få et indtryk af hvilke udsmykninger der laves og hvilken karakter de har. Dels for at undersøge om udsmykningen bliver en integreret del af den indirekte formidling (f.eks. skiltningen) i Biblioteket.

Det sidste har vi ikke kunnet konstatere, hvilket kan hænge sammen med, at vi ikke har spurgt præcist nok.

Det, vi kan se ud fra de besvarelser, vi har modtaget, er, at billedkunst er blevet obligatorisk i forbindelse med nye biblioteker.

Vi kan også se, at det er "oftest" som enkelt værk. Men ellers gemmer der sig bag de mange besvarelser næsten lige så mange forskelle. Fra de større biblioteker med professionelle billedkunstners værker til de mindre enheder med udsmykning lavet af den lokale børneinstitution. Et specielt fænomen i denne sammenhæng er "langtidsledige kunstnere", der er ude i jobtilbud. Det er især Københavns Kommune dette forekommer (6). På landsplan nævnt 4 gange ud over Københavns Kommune.

Eksempler på besvarelser:

"I forbindelse med kunstudstillingen køber vi grafik som hænges rundt i bibliotekets lokaler og filialer".

"Vi har selv syet et flag til at hænge op udenfor døren når vi har åbent og vi har syet en eventyrhule. Desuden bidrager områdets institutioner med forskellig udsmykning".

"Ikke en egentlig kunstnerisk udsmykning- men noget andet: På bibliotekets gavl mod gaden hænger en stor træplade, 8 m², som stilles til rådighed for lokale kunstnere til udsmykning. Hidtil har den været brugt af børn fra en fritidsinstitution samt senere af en lokal maler".

A) Skulptur ved hovedindgangen af Torben Ebbesen i forbindelse med det nye bibliotek.

- B) Ophængning af "Inka-tapet" (gl. fransk gobelin) på hovedbiblioteket.....
- C) Diverse udsmykninger i børnebiblioteket. Først og fremmest vægtæpper, lavet af børneinstitutioner ..."

"Udsmykning af indgangsparti i forbindelse med ny bygning."

"Langtidsledig kunstner har udsmykket såvel børne- som voksenbiblioteket med diverse motiver på vægge, søjler og i lofter.

Besvarelsene af spørgsmålene viser, at størstedelen af de besvarende biblioteker har fået nyt byggeri eller ændret i opstilling/indretning. Idéerne bag eller begrundelserne for de indretningsmæssige ændringer er i helt overvejende grad baseret på formidlingsovervejelser eller på en kombination af praktiske/funktionelle overvejelser og formidlingsovervejelser. Mht. til de angivne formidlingsovervejelser tegner der sig et ret klart billede i forhold til den formidlingsopfattelse, der kom til udtryk i diskussionen i slutningen af 80'erne. Denne formidlingsopfattelse er faktisk slået ret bredt igennem. Det drejer sig bla. om oplevelsesorienteringen, om fremhævelse af bestemte emne- eller litteraturgrupper (bla. gennem versioner af det 3-delte bibliotek), generelt om en mere publikumsvenlig opstilling, om opprioritering af udstillingsarealer, differentiering af biblioteksmiljøet, opbrydning af DK 5 og i det hele taget en række brud med det modulopbyggede bibliotek, der er baseret på et koordinatnet med rette linier som det styrende princip for inventarplacering.

Arven fra tidligere tid kommer til udtryk i de relativt mange besvarelser, der inddrager fleksibilitet i deres formidlingsbegrundelser.

Bruddet med standardpræget ser ud til at være et brud med biblioteksidentiteten, der kombinerer "kultur- og videnstemplet" med "saglighedens rationelt ordnede univers". Især synes de forvandlingsbilleder, hvis eksistens spørgeskemaundersø-

gelsen bekræfter, at bevæge sig væk fra "saglighedens rationelt ordnede univers". De nye bibliotekskulturelle identiteter, der kommer til udtryk er "markedet" og "caféen". "Varehuset" og "ventesalen" lader sig ikke rigtigt identificere ud fra besvarelsene. "Den spændende labyrint" med individuelt udformede "submiljøer" à la Karup er også en af de nye identiteter.

På indretningsområdet bekræfter besvarelsene betydningen af den indirekte formidling og det forhold, at der lægges en stigende vægt på denne.

Med hensyn til kunstnerisk og anden form for udsmykning er billedet, at 2/3 af de besvarende biblioteker har fået lavet ny udsmykning i løbet af 10-året. Et helt gennemgående træk er, at udsmykningen *ikke* er en integreret del af den indirekte formidling, aflæst ud fra, at ingen biblioteker nævner det. Der er helt overvejende tale om enkelte kunstværker, der har en "isoleret" udsmykningsfunktion. Vi ved fra nogle biblioteker, at dette ikke helt holder stik; men det må alligevel anses for at være et karakteristisk træk.

Udstillinger og arrangementer i 1989

I de senere års debat om folkebibliotekerne har arrangementer ikke haft så fremtrædende en plads som indretning og redigering af udlån samt præsentation af materialer. Udstillinger er primært blevet debatteret under synsvinklen: præsentation af bibliotekets materialer med henblik på at åbne for brugsmuligheder, at skabe spændende (tematiske) sammenhænge og at åbne brugernes øjne for "nye universer" via visuelt markante udstillinger.

Da specialudvalg 6 i 1978 beskæftigede sig med udstillinger, var det først og fremmest i forbindelse med kunstbiblioteksarbejde, som udvalget argumenterede meget for. I denne sammenhæng skrev specialudvalget følgende:

Udvalget finder, at en fortløbende udstillingsvirksomhed bør prioriteres meget højt. Gennem udstillinger kan alsidigheden og mangfoldigheden i materialeudbuddet tilgodeses fuldt. Mange former for kunst kan kun eller lettest præsenteres gennem udstillinger. Det kan være på grund af formen, af økonomiske eller praktiske grunde, eller fordi det er kunst, der ikke er i handelen fx. gammel kunst. Aktuelle eksperimenterende udstillinger bør indgå på linie med udstillinger af mere traditionel og folkelig karakter, udstillinger af malerier, kunsthåndværk o.lign. Bibliotekerne bør være åbne over for såvel kunstudstillinger af amatørkunstneres arbejde som udstillinger med værker af professionelle kunstnere. Der bør kunne organiseres vandrestillinger fx. inden for de enkelte centralbiblioteksområder.

(28).

Siden da er (det også dengang igangværende) arbejde med at lave udstillinger, der formidler biblioteksmaterialer, vokset meget i lighed med andre former for indirekte formidling. Endvidere er den del af udstillingerne, der hverken er ud-

stillinger af kunst eller til visualisering af bibliotekets materialer, ekspanderet kraftigt. Nok især pga. bibliotekets dialog med lokalsamfundet og brugerne, forstået på den måde, at lokale foreninger, organisationer og enkeltpersoner i stigende grad har brugt folkebibliotekernes (for manges vedkommende nyere) udstillingsfaciliteter til egne udstillinger. Denne del af udstillingsvirksomheden finder vi meget central, fordi den, ligesom de værkstedsaktiviteter, der findes på nogle biblioteker, giver "rum" for fremsættelse af synspunkter, erfaringsudveksling og præsentation af interesser. De er med til at dreje biblioteksidentiteten over mod "rum for offentlig kommunikation" på det lokale niveau.

I citatet ovenfor om udstillinger er der 3 forhold, vi gerne vil trække frem. For det første betydningen af den fortløbende udstillingsvirksomhed; set fra vores synsvinkel er det et vigtigt element i den indirekte formidling, at en fortløbende udstillingsvirksomhed bidrager til nye og varierede præsentationer af synspunkter og materialer. (Det gælder naturligvis ikke kun kunstudstillinger). For det andet har citatet det, for os ligeledes vigtige, synspunkt, at nogle materialer (vi generaliserer hvad der står om former for kunst) bedst præsenteres gennem udstillinger eller kun kan præsenteres gennem udstillinger. Dette synspunkt åbner for præsentation af mange, ikke-masseproducerede ting og værker: fra det illustrerede digt, der er kalligrafet på en planche til den private samling af kaktus. Det tredje led i citatet drejer sig om det at åbne for både professionel kunst og amatørarbejder. Dette udsagn kan også generaliseres som udgangspunkt for et ræsonnement. Selvom de sene 70'ernes formidlingsbegreb med dets socialt definerede barriereopfattelse, er gledet meget i baggrunden, så kan det nok anes i en variant af 80'ernes formidlingstænkning, nemlig det at skabe "afinstitutionaliserede" miljøer, hvor brugerne kan føle sig hjemme og genkende deres egen kultur (i bred hverdagskulturforstand). Ved at lade mange grupper og personer komme "til orde, genstande og billeder" på bibliotekets "udstillingsarena" bidrager der til denne "følen sig hjemme" i kraft

af, at man genkender sine hverdagskulturelle sammenhænge på biblioteket. I overensstemmelse med de sene 70'eres formidlingstænkning er det en måde at vise mange brugergrupper på, at biblioteket også har eller gør noget for dem. Der er mange eksempler på at udstillinger hentet fra hverdagskulturelle sfærer, som af mange ikke forbindes med biblioteket, har været succeser. Et eksempel vi har inde på livet er en arbejdende håndarbejdsudstilling på et af det Nordjyske Landsbiblioteks filialer. Den blev arrangeret af nogle daværende studerende med lokale brugere bag kniplebrædt og silkeflader. Udstillingen, der blev besøgt af mange (også en del "biblioteksfremmede") forvandlede i nogle timer bibliotekets kulturelle identitet.

Vi vil også fremhæve et andet citat fra "Folkebibliotekernes målsætning og opgaver". Det handler om arrangementer; men kan også overføres på udstillinger:

"Arrangementerne skal supplere og uddybe de tilbud, bibliotekerne giver gennem deres materialsamlinger. Det kan fx. være debataftener, udstillinger, eventyrtimer, forfatter- og kunstnerarrangementer, musikarrangementer, filmforevisninger og teaterforestillinger. Undertiden er den opfattelse kommet til orde, at arrangementsvirksomheden primært skulle have til formål at være et led i folkebibliotekernes pr- virksomhed. Udvalget deler ikke denne opfattelse, men mener at arrangementerne i sig selv har en væsentlig formidlende værdi og er at betragte som bibliotekstilbud på linie med materialerne". (29).

For os er det vigtigt at understrege synspunktet med arrangementers (og udstillingers) formidlende værdi i sig selv. Selvom materiale-/emnepræsentationsudstillinger også har det formål at stimulere interessen til at give sig i kast med et emne og på den måde ligger på et metainformationsniveau, så har en sådan udstilling også en selvstændig betydning på andre niveauer: oplevelse, oplysning, udtryk for at bibliotekspersonalet fanger behov og interesser i flugten.

Når vi i spørgeskemaet har valgt at arbejde med de nedenstående 3 udstillingskategorier, så skyldes det ikke blot praktiske hensyn; set i vores sammenhæng har det forskellige formidlingsmæssige implikationer, hvem der laver udstillinger, og sekundært, hvor de kommer fra. De udstillinger der laves af bibliotekspersonale, er en del af bibliotekets eget indirekte formidlingsarbejde og de vil ofte være materialeformidlende. De udstillinger, der arrangeres af biblioteket, men laves af folk i lokalsamfundet, vil i højere grad være interesse- og synspunktformidlende. Jf. i øvrigt overfor. Vandredstillinger vil typisk have samme karakter; men som det kan ses nedenfor har vi udskilt dem, fordi vi lægger vægt på biblioteket som "rum for den lokale offentlighed".

- A) udstillinger *lavet* af biblioteket.
- B) udstillinger *arrangeret* af biblioteket.
- C) vandredstillinger.

Det har vist sig, at det har været lidt svært at sondre mellem de to førstnævnte kategorier, hvorimod den tredje kategori (som i høj grad består af vandredstillinger fra Danmarks Biblioteksforening) stort set har givet sig selv.

Udstillinger i 1989: Antal og temaer

Inden vi går i gang med præsentationen af bearbejdningen af spørgeskemaerne vil vi nævne, at 3-delingen af udstillingstyperne også skyldtes et ønske om at undersøge, om der er forskel på de emner de forskellige udstillingstyper tager op. Man kunne f.eks. forvente at vandredstillinger ville have "bredere" emner (eftersom de skal sendes rundt i landet) end udstillinger *lavet* eller *arrangeret* af biblioteket, hvor lokale kræfter indgår. Endelig ville vi undersøge om de tre udstillingstyper supplerer hinanden, og i givet fald hvordan.

I tabel 1 er vist antallet af udstillinger fordelt på de 3 udstillingskategorier:

Tabel 1: *Antal udstillinger i de besvarende biblioteker fordelt på kategorier*

Udstillinger lavet af biblioteket	715 udstillinger
Udstillinger arrangeret af bibliotek:	1277 udstillinger
Vandreudstillinger:	361 udstillinger
Ialt	2353 udstillinger

I tallene er *ikke* medregnet " mindre bogudstillinger" som vi har forsøgt at luge ud. Hvis det tal skulle med, ville resultatet se helt anderledes ud.

Som det fremgår af tabel 1 er den hyppigste udstillingsform udstillinger hvor biblioteket samarbejder med nogen eller nogle uden for biblioteket.

Vi bad også om at få oplyst *temaerne* for de udstillinger biblioteket havde afholdt og få markeret hvilke der var for børn. Det har for mange biblioteker givet en del besvær. Dels overlapper mange udstillinger børn og voksne, dels har ikke alle biblioteker overkommet at skrive alle temaer ned.

Hvis vi alligevel forsøger at udskille den del, som er angivet at være for børn, så ser tallene således ud:

Tabel 2: *Antal udstillinger lavet til børn i de besvarende biblioteker*

Udstillinger lavet af biblioteket:	210 udstillinger
Udstillinger arrangeret af biblioteket:	246 udstillinger
Vandreudstillinger:	29 udstillinger

Af tabel 1 fremgik det, at den hyppigste udstillingsform var udstillingen *arrangeret* af biblioteket. Når det drejer sig om udstillinger for børn, gør det samme sig gældende, men forskellen mellem type A og type B er langt mindre markant. Børnebibliotekspersonalet er forholdsvis det mest udstillingsaktive.

I resten af rapporten vil udstillinger for børn ikke blive behandlet særskilt. Derimod vil vi markere udfor titlen, hvis den er lavet til børn.

Selvom vi mener at tallene for udstillinger lavet til børn, er noget usikre, er det alligevel bemærkelsesværdigt at disse kun udgør ca. 20% af den samlede udstillingsaktivitet.

Temaer for udstillingerne

På spørgeskemaet bad vi om at få oplyst temaerne for udstillingerne indenfor de 3 udstillingstyper. Det drejer sig om en sand syndflod af emner, der tages op når bibliotekerne laver udstillinger. Formålet med spørgsmålet var naturligvis et ønske om at få indblik i, hvilke emner der laves udstillinger om og måske indkredse hvilke der ikke tages op.

For at kunne bearbejde de mange udstillingstitler har vi lavet 12 emnegrupper. (30).

1. unst og kunsthåndværk (incl. håndarbejde).
2. Fritids- og hobbyaktiviteter (incl. erhvervsaktiviteter).
3. Samleobjekter (menneskeskabte d.v.s. ÷ sommerfugle o.lign., endvidere er kunst og bogsamlinger ikke medtaget i denne gruppe).
4. Natur/miljø (incl. have, dyr, naturfredning m.v.).
5. Ferie og rejser (incl. ferielæsning).
6. Fremmede kulturer
7. Sundhed/motion/sport.
8. Historiske emner.
9. Litterære emner.
10. Højtider/mærkedage (incl. fastelavn, karneval o.lign.).
11. Lokalt.
12. Diverse.

Temaer for udstillinger *biblioteket selv har lavet*:

Ialt fik vi 209 "titler" eller temaer for udstillinger lavet af bibliotekerne.

Tabel 3: Antal udstillinger, titler fordelt på emnegrupper

Natur/miljø Kunst og kunsthåndværk	31 titler
Litterære emner	29 -
Kunst og kunsthåndværk	22 -
Diverse	21 -
Fritids- og hobbyaktiviteter	19 -
Ferie og rejser	15 -
Samleobjekter	14 -
Historiske emner	13 -
Højtider/mærkedage	13 -
Fremmede kulturer	12 -
Lokalt	10 -
Sundhed/motion/sport	10 -

Det viser sig at de 3 emneområder, der hyppigst laves udstillinger om, når biblioteket *selv* laver udstillinger, er: Natur/miljø (31), litterære emner (29) samt Kunst og kunsthåndværk (22).

For gruppen *Natur/miljø*, drejer det sig om f.eks.: Haven, regnskoven, høst, efterår, hunde. *Litterære emner* er f.eks.: Filmatiserede bøger, science fiktion, kærlighed/forelskelse. *Kunst og kunsthåndværk* f.eks. lokale kunstnere, plakatkonkurrence, holografi, patchwork.

Det, vi kan se er, at når biblioteket selv står for udstillingerne laves de med tyngdepunkt indenfor emnegrupperne kunst, litteratur og natur. Hvis vi slår emnegrupperne: Ferie og rejser + Højtids/mærkedage sammen så udgør de tilsammen en "andenplads" med hensyn til titler. Så vi kan også sige, at bibliotekerne i nogen udstrækning tager

udgangspunkt i årets gang i forbindelse med udstillingspolitik.

Temaer for udstillinger arrangeret af bibliotekerne

Formålet med spørgsmålet er at undersøge, om der er forskel på de emner, der laves udstillinger om, når biblioteket arrangerer og når biblioteket selv laver udstillinger, samt betydningen af denne forskel, hvis den er der.

Ialt blev der angivet 261 titler. For flere af titlerne gør det sig gældende, at de er nævnt flere gange, men er kun talt som en titel. F.eks. blev Kunst nævnt af 20 biblioteker, Patchwork af 5 etc.

Tabel 4: Udstillinger arrangeret af bibliotekerne: Fordeling af titler på emnegruppe

Kunst og Kunsthåndværk	62 titler
Samleobjekter	39 -
Natur/miljø	33 -
Diverse	31 -
Lokalt	22 -
Fremmede kulturer	21 -
Fritids- og hobbyaktivitet	16 -
Historiske emner	13 -
Sundhed/motion/sport	10 -
Højtider og mærkedage	7 -
Litterære emner	5 -
Ferie og rejser	2 -

Tabel 5: Temaer for udstillinger, der henholdsvis er lavet og arrangeret af bibliotekerne

Temaer for udstillinger biblioteket <i>selv</i> har lavet	Temaer for udstillingen <i>arrangeret</i> af biblioteket
1. Natur/miljø	1. Kunst og kunsthåndværk
2. Litterære emner	2. Samleobjekt
3. Kunst og Kunsthåndværk	3. Natur/miljø
4. Diverse	4. Diverse
5. Fritids- og hobbyaktiviteter	5. Lokalt
6. Ferie og rejser	6. Fremmede kulturer
7. Samleobjekter	7. Fritids- og hobbyaktiviteter
8. Historiske emner	8. Historiske emner
9. Højtider/mærkedage	9. Sundhed/motion/sport
10. Fremmede kulturer	10. Højtider/mærkedage
11. Lokalt	11. Litterære emner
Sundhed/motion/sport	12. Ferie og rejser

I tabel 5 er emnegrupper for de 2 udstillingstyper sat overfor hinanden. Emnegrupperne er også her ordnet efter antal titler. Således at den emnegruppe der har flest titler er nævnt øverst etc.

En sammenligning af de to "søjler" viser nogle interessante forskydninger, der er udtryk for en større bredde i det samlede udstillingsspektrum. F.eks. er emnegruppen "litterære emner" iøjnefaldende, det samme gælder "lokalt".

Kunstudstillinger

Hvis man skal finde en absolut topscorer blandt udstillinger, som biblioteket selv har *lavet* og som er *arrangeret* af biblioteket, bliver det kunstudstillinger. Bibliotekerne har en væsentlig betydning, når det drejer sig om det lokale kunstliv. Bibliotekerne stiller i stort omfang vægge og gulve til rådighed for lokalkunstnere og kunstudstillinger udefra.

Temaer for vandrestillinger

Der er på spørgeskemaerne ialt nævnt 127 titler på vandrestillinger. Antallet af *vandrestillinger* er

naturligvis højere, da en udstilling ofte vises mere end en gang.

Tabel 6: Fordelingen af vandrestillinger på de 12 emnegrupper. Antal titler.

Diverse	29 titler
Kunst og kunsthåndværk	20 -
Fremmede kulturer	19 -
Natur/miljø	12 -
Sundhed/motion/sport	12 -
Historiske emner	11 -
Litterære emner	9 -
Fritids- og hobbyaktiviteter	7 -
Samleobjekt	6 -
Ferie og rejser	1 -
Højtider/mærkedage	1 -

(Emnegruppen "lokalt" kan af gode grunde ikke eksistere)

Tabel 7: Emnegrupper fordelt på de 3 udstillingstyper, ordnet efter hyppighed af titler.

Udstillinger lavet af bibliotekerne	Udstillinger arrangeret af bibliotekerne	Vandreudstillinger
Natur/miljø	Kunst og Kunsthåndværk	Diverse
Litterære emner	Samleobjekter	Kunst og Kunsthåndværk
Kunst og Kunsthåndværk	Natur/Miljø	Fremmede kulturer
Diverse	Diverse	Natur/Miljø
Fritids- og hobbyaktivitet	Lokalt	Sundhed
Ferie og rejser	Fremmede kulturer	Historiske emner
Samleobjekter	Fritids- og hobbyaktivitet	Litterære emner
Historiske emner	Historiske emner	Fritids- og hobbyaktivitet
Højtider og mærkedage	Sundhed/motion/ sport	Samleobjekter
Fremmede kulturer	Højtider og mærkedage	Ferie og rejser
Sundhed/motion/sport	Litterære emner	Højtider/mærkedage
Lokalt	Ferie og rejser	÷ Lokalt

Af oversigten kan man bl.a. se, hvordan de 3 udstillingstyper supplerer hinanden, og tilsammen giver et udstillingsbillede på landsplan.

Igennem de 3 typer af udstillinger opnås en større spredning på emnegrupper samt en udvidelse og nuancering indenfor de enkelte emnegrupper.

Udstillingernes overordnede emneprofil.

Ved nu at sammentælle emnefordelingerne i de 3 udstillingstyper kan vi få et billede af den samlede udstillingsprofil:

Der begynder nu at danne sig et billede af, hvordan de 3 udstillingstyper supplerer hinanden, og hvordan den samlede udstillingsvirksomhed overordnet på landsplan tager sig ud.

En mere dybgående beskrivelse af den samlede udstillingsvirksomhed lader sig kun gøre, hvis man

havde adgang til at se de forskellige udstillinger og lave analyse på indholdssiden.

Vi vil nu se på forholdet mellem disse 3 udstillingstyper.

Tabel 8: *Udstillinger: emnegrupper i danske folkebiblioteker, optalt efter titler. Samlet profil.*

1. Kunst og Kunsthåndværk 102 titler
2. Diverse 81-
3. Natur/Miljø 76-
4. Samleobjekt 59-
5. Fremmede kulturer 52-
6. Litterære emner 43-
7. Fritids- og hobbyaktiviteter 42-
7. Sundhed/Motion/sport 42-
9. Lokalt 32-
10. Historiske emner 27-
11. Højtider/Mærkedage 21-
12. Ferie og rejser 18-

Ikke overraskende er det "Kunst og Kunsthåndværk" den der dominerer. Emnegruppen "Natur"/-Miljø indikerer, at bibliotekerne også er nærværende i den stående miljødebat.

Man kan også anskue udstillingsprofiler anderledes; hvis vi sonder mellem "almene emner" og "aktuelle emner" så ser resultatet således ud:

Tabel 9: Udstillinger fordelt på almene og aktuelle emner.

"Almene emner"	
Kunst og Kunsthåndværk	102 titler
Samleobjekter	59 -
Litterære emner	43 -
Fritids- og hobbyaktivitet	42 -
Historiske emner	27 -
Sundhed/motion/sport	42 -
Højtider/mærkedage	21 -
Ferier og rejser	18 -
I alt	<u>344 titler</u>

"Aktuelle emner"	
Natur/miljø	76 titler
Diverse	81 -
Fremmede kulturer	52 -
Lokalt	32 -
I alt	<u>241 titler</u>

Vi er bevidste om, at kategoriseringen er problematisk. Kunst og kunsthåndværk, litterære emner m.fl. kan naturligvis rumme aktuelle emner. Det samme med højtider/mærkedage. Et af grundlagene for vores skelnen er, hvorvidt emnet som helhed har en aktuel karakter eller ej. Højtider vender tilbage, kunst og litteratur har et langt liv etc. Det samme gælder for så vidt også for de aktuelle emner; men for disses vedkommende (natur/miljø, fremmede kulturer) er det i høj grad aktuelle problemer, der tages op.

Tabel 9 viser, at der på emneniveau, som vi har kategoriseret, er en overvægt af udstillinger med "almene emner"; men enkeltudstillingerne vil nok i højere grad (vurderet ud fra titler) have en aktuel karakter.

Overvejelser

Når man ser på antallet af udstillinger og fordelingen på emner, bliver man overvældet. Der sker noget i det danske folkebiblioteksvæsen. Som vi har været inde på tidligere er det "almene emner" der dominerer.

Ud fra "Horisont" for sidste halvår af 1988 og hele 1989, var nogle af de aktuelle emner, som massemedierne beskæftigede sig med:

1988:

Glasnost og perestrojka
 Våbenhvile mellem Iran og Irak
 OL i Seoul
 Ben Johnson - dopet i 100 m. løb
 Nobels fredspris til FN's fredsbevarende styrker
 Chile - folkeafstemning
 TV 2 starter
 Handicap - OL, Seoul
 AIDS

1989:

BZ'ere og Politi
 Polen/solidaritet
 Salman Rushdie: "De sataniske vers"
 Sovjet ud af Afghanistan
 Afrika: f.eks Namibia, Sydafrika, Angola etc.
 Nato - 40 års jubilæum
 Oliekatastrofe i Alaska
 Fodboldkatastrofe i England/Sheffield
 Fodboldkatastrofe i Peru/Lima
 Kina: Massakrene på Den himmelske Freds Plads
 Erik Ninn Hansen: Tamil - sagen
 Panama
 Den franske revolution: 200 år
 Krig mod narko/mafia i Colombia
 Estland, Letland og Litauen
 Østeuropa (Berlinmuren)
 Homoseksuelle - lov om registreret partnerskab
 Intifada

Blot for at nævne nogle aktuelle emner, som massemedierne har beskæftiget sig med og derved skabt et gunstigt kommunikationsmiljø for. Udfra de titler vi har fået oplyst på spørgeskemaerne er stort set alle de nævnte "overskrifter" dækket ind, men ikke i voldsom grad. Vi havde nok ventet en højere grad af aktualitet i emnevalg. Hertil skal dog nævnes, at flere biblioteker har angivet, at de *løbende laver mindre bogudstillinger* i forbindelse med aktuelle emner fra f.eks. TV-avisen. Det formoder vi også er den normale procedure: at bibliotekerne laver hurtige bogudstillinger om aktuelle emner og til de større udstillinger tage fat i emner, der "holder" længere, eftersom det tager tid at lave en udstilling og for de større biblioteker gør det måske sig også gældende, at man planlægger på længere sigt hvad udstillingslokalet skal bruges til.

Det meget glædelige ved undersøgelsen, er at se hvor meget biblioteket bruger kræfter i lokalsamfundet, at det bliver lokalsamfundets "rum for offentlig kommunikation" på nogle områder.

Det er ikke muligt udfra besvarelser af spørgeskemaerne at sige noget om, hvilket omfang der laves udstillinger til mindre målgrupper, minoriteter etc. Men tilsyneladende er det de brede målgrupper, bibliotekerne har i tankerne.

Arrangementer i 1989: Foredrag, forfatteraftener, film, teater, eventyrtimer....

11 år før den et-årige periode som vores spørgeskema dækker, skrev specialudvalg 6 om arrangementer:

"I folkebibliotekerne er der også under de tidligere bibliotekslove afholdt arrangementer som fx eventyrtimer og forfatter- og foredragsaftener. I løbet af 60'erne tog denne virksomhed kraftigt til, især udstillingsvirksomhed, musikarrangementer, filmforevisninger, teaterforestillinger o.lign. for hhv. børn og voksne. Arrangementer for børn har haft det største omfang". (31).

Fra 60'ernes ekspansive periode med stor vægt på "finkulturelle" arrangementer er der langt til 1989. Det er især de relative nedskæringer på folkebiblioteksområdet, der har berørt arrangementerne, som for flertallets vedkommende er ret dyre. Derfor er det spændende at undersøge, hvordan arrangementsniveauet var i 1989. Endvidere er det spændende at undersøge, hvorvidt den "finkulturelle" orientering stadig eksisterer og i hvor høj grad "individualiseringen" af bibliotekerne og deres økonomiske grundlag har haft konsekvenser for arrangementsvirksomheden.

Formålet med afsnittet er at belyse, hvilke aktiviteter der finder sted inden for det område, der kaldes arrangementsvirksomhed. Det drejer sig om: foredrag, forfatterarrangementer, film, teater, eventyrtimer etc.

I afsnittet vil vi beskrive omfanget (antal) af disse aktiviteter samt emnerne for de forskellige arrangementer. Vi vil forsøge at redegøre for, om der er nogle markante træk i bibliotekernes arrangementsvirksomhed.

I tabel 10 ses de samlede tal for de arrangementer, der er opregnet i svarene på vores spørgeskema:

Tabel 10: Oversigt over det samlede antal arrangementer i de besvarende biblioteker (1989), opdelt efter arrangementstyper

		Ialt:
Antal foredrag for voksne		310
Antal foredrag for børn		66
Antal forfatterarrangementer for voksne		125
Antal forfatterarrangementer for børn		37
Antal filmforevisninger for voksne		262
Antal filmforevisninger for børn		2928
Antal teaterforestillinger for voksne		37
Antal teaterforestillinger for børn		652
Antal eventyrtimer		290
*	voksne	ca. 230 - 530
Andet	børn	

I enkelte tilfælde fremgår det ikke med sikkerhed, om der er tale om voksen- eller børnearrangementer; men denne og andre mindre usikkerheder kan ikke røkke væsentligt ved de indbyrdes størrelsesforhold mellem arrangementer for børn og voksne. Nogle arrangementer, der ikke er blevet kategoriseret af bibliotekerne, har uden tvivl været for både børn og voksne.

* For gruppen "andet", der vil blive behandlet særskilt, er tallene uden tvivl for små, idet nogle biblioteker ikke har oplyst antal gange.

Kommentar til tabel 10:

Af de ialt 5467 arrangementer var de 4503 for børn. En af sværvægterne når det drejer sig om arrangementer for børn er film, med ialt 2938 forevisninger. Antal foredrag for voksne udgør 310, alene heraf tegner Københavns Amt sig for de 110 foredrag. I det hele taget er bibliotekerne i Københavns Amt med til at hæve tallet inden for alle typer arrangementer; f.eks. film for voksne ialt 242 forestillinger, heraf er de 74 forestillinger vist i Københavns Amts biblioteker.

Hvis vi "forsigtigt" forsøger at skelne mellem større - og mindre biblioteker og bruger 4 mill. kr. i årsbudget som skillelinie, så ser vi ikke overraskende, at de "større" biblioteker, er dem med den største aktivitet på arrangementssiden:

Tabel 11: Samlet oversigt over antal arrangementer (1989), fordelt på typer, børn/ voksne og større/mindre biblioteker

	Foredrag		Forfatterarr.		Film		Teater		Eventyrtimer
	vo	bø	vo	bø	vo	bø	vo	bø	
Over 4 mill. kr. ialt	256	57	100	31	242	2385	36	530	256
Under 4 mill. kr. ialt	54	9	25	6	20	543	1	122	

("Andet" er ikke medtaget i tabellen).

For at se på forholdet mellem arrangementsniveauet på større og mindre biblioteker, skal vi have in mente, at der var 63 besvarende større biblioteker og 56 besvarende mindre biblioteker.

For voksenarrangementernes vedkommende ses nogle markante forskelle mellem større og mindre biblioteker i forhold til arrangementstyper. Mht. foredrag og forfatteraftener, altså arrangementer, hvor enkeltpersoner møder publikum, falder forskellen ikke i øjnene, biblioteksstørrelse og ressourceniveau taget i betragtning. Derimod er forskellen mht. "performative" kunstarter: film og teater mere markant; meget markant for teatrets vedkommende, hvor de 56 mindre biblioteker ialt har haft én forestilling. Forklaringen er nok primært økonomisk, da det ret store udbud af børneteater på de små biblioteker tyder på, at der kan spilles (mindre "scenekrævende" former for) teater på de små biblioteker. Specialudvalg 6 skrev med et citat fra Betænkning 607, at

"Bibliotekets egen virksomhed bør koncentrereres om arrangementer, der ikke på anden måde i tilstrækkeligt omfang er tilgodeset i en kommune, således at biblioteket kan medvirke til udbygning af den samlede kulturelle virksomhed." (32).

Da de mindre kommuner i almindelighed ikke har biografer og teateraktivitet i større omfang, er det en kulturpolitisk svaghed, at der er relativt få film- og teaterforestillinger på de mindre biblioteker.

Hvad angår arrangementer for børn er de "performative" kunstarter i de mindre kommuner ret godt repræsenteret i forhold til de større kommuner.

Gruppen "andet"

Selvom der er en del usikkerhed omkring tallene for gruppen "andet" tegner der sig dog nogle ret markante træk i denne gruppe. I tabel 10 kan man se at eventyrtimer kun udgør 290. Forklaringen på dette "lille" antal skal nok søges i gruppen andet hvor *musikalske legestuer* gør sig kraftigt gældende

med ca. 170 antal gange. Et tal vi formoder er større.

Udover musikalske legestuer udgør musikarrangementer både for børn og voksne en forholdsvis stor del. *Musik for voksne*, f.eks.: Kammerkoncerter, Jazzkoncert, sang- aftener, chilensk ensemble, lørdagsmatinéer, ofte nævnes under musikarrangementer for voksne. *Musik for børn* f.eks.: Børnerock, koncerter for børn, sang og leg arrangement af en lokal børnehave, børn fra en lokal musikskole spiller, musikskolekoncert for børn, børn og unge spiller rytmisk musik, Rockkoncert med lokalt band. Ofte skrives: musikarrangement for børn. Hertil kommer tambourkorpsoptog, bogormeoptog med musik.

En anden rigtig type arrangement indenfor gruppen "andet" er: *Arbejdende værksted* (Der er nævnt 70 eksempler).

Der klippes og klistres i de danske folkebiblioteker. Populærest er påske- og juleklip (efter antal gange det er nævnt). Hvis vi fortsat ser på antal gange et emne er nævnt, er *sminkeværksteder* også populære. Der bliver gjort noget ud af make-up/-kosmetik/hudpleje. I denne gruppe er det svært at skelne mellem arrangementer for børn og voksne, derfor nævnes nogle eksempler på arbejdende værksteder: Papirfoldning med kunstnere, dukkefremstilling, demonstration af strikketeknik, fluebinding, fremstilling af masker, drageværksted, ravslibning v. lokal ravsliber, åbent tegneværksted, skriveværksted, kransebinding, trylledej etc.

Gruppen *diverse* omfatter 63 arrangementer. Det drejer sig om: Bamsetræf i efterårsferie, julehygge med dagplejer, arrangement med lokal road-racer, Falck-demonstration, vurdering af antikviteter, forevisning af kunstvideoer (løbende), plantebyttedag, indisk dans, legetøjsbytning, tegnekonkurrence, computerspil for børn etc.

I gruppen "andet", findes også en del "show's" som man ikke har ment hørte hjemme under spørgsmål 10 på spørgeskemaet: Antal teater-

forestillinger. Det drejer sig om 25 titler: Børnecirkus, stunts og akrobatik, bugtaler/trylleshows, jiu-jitsu opvisning, lokal børnehavens optræder, dukketeaterfestival, cykelakrobatik, skateboard-opvisning, karateopvisning etc. Til samme gruppe hører også: Besøg af dyrehandler med dyr og en dyrlæge, mini-zoo på besøg, slædehunde på biblioteket, Calles Dyreland - kæledyr, Chr. Heedes Zoo, Heste - rideskolebesøg, kæledyrstræf. Et bibliotek havde lånt populære, talende fugle fra den lokale blomsterpark.

Endelig fra gruppen "andet", var der 17 biblioteker der nævnte deltagelse i aktiviteter udenfor biblioteket: markedsdag, fisketur i samarbejde med café, fritidshjem og legestue, bibliotekets bod ved Handelsforeningens høstfest, fritidsmesse. Svampekursus i efterårsferien, bogudstilling på dyrskuet, lykkehjul ved lokalt marked.

Bibliotekets dag er ofte blevet nævnt; men vi har dog valgt ikke at behandle den særskilt, eftersom den i høj grad er dokumenteret i presse og fagpresse.

Når vi har valgt at beskrive gruppen andet så relativt meget hænger det sammen med, at den afslører, at spændvidden i bibliotekernes arrangementsvirksomhed er større end de spørgsmålskategorier vi opstillede i spørgeskemaet.

Set i forhold til den mere "finkulturelle" orientering i 60'ernes arrangementsvirksomhed, trækker arrangementerne inden for gruppen andet i "folkelig" retning; mange af arrangementerne tager "hverdagskulturelle" emner op. Endvidere har en del arrangementer værksteds karakter, der er tale om hobbyaktiviteter, fremstilling af kunsthåndværk og kunst.

Den "hverdagskulturelle" orientering, der også i nogen grad kan aflæses af andre former for indirekte formidling, betragter vi som en spændende tendens, en vigtig del af det samlede "forvandlingsbillede".

Publikumsinteresse

I spørgsmål 13 bad vi om at få oplyst, hvilke 3 arrangementer, der havde været størst publikumsinteresse for. Der kommer en smule slør i billedet, fordi nogle biblioteker har sat mere end 3 krydser eller nævnt mere end 3 arrangementer. En del biblioteker har undladt at besvare netop dette spørgsmål.

Men på trods af disse forbehold mener vi nok at kunne tegne et billede af, hvordan publikumsinteressen generelt er for arrangementer i bibliotekerne.

Film og teater

Hvis vi tager film og teater under et, er den absolutte publikumsinteresse samlet omkring teater og film for børn. I besvarelsenerne har mange biblioteker skrevet især i forbindelse med børneteater: "udsolgt", "Arrangementer for børn - altid fuldt hus", "børn - kolossal interesse", "Børneteater - kan slet ikke dække behovet", Teaterbilletterne for børn bliver revet væk" etc.

Indenfor børneteater kan nævnes: Alfons Åberg, klovneforestilling, "Din odde" - zoo-logisk museum, Cirkus Tusindben etc.

Hvad angår film nævnes gode danske børnefilm oftest. Et udvalg af titler kan antyde spændvidden i det samlede udbud: "Mio mim Mio", "Asterix", Disney: "Robin Hood". For de større: "Ringenes Herre", "Christiane F", "Goldfinger", "007", "Dirty Dancing", "Pelle Erobreren", Chr. Braad Thomsens: "Den man elsker".

Andet:

Inden for denne gruppe er spredningen naturligvis stor: Dungeons and Dragons, juleklip, musikalsk legestue, (B) Mini Zoo på besøg, Stunt Show, musik, vise- og sangeaften, kom og byg din egen drage etc.

Foredrag

Omkring halvdelen af de foredrag, der nævnes som havende haft stort publikumsinteresse, er *rejseforedrag* f.eks.: Søren Haslund Christensen: Folk og lys ved silkevejen, Danmarksekspeditionen i Nordøstgrønland, 75.000 km med Mark Hayes, På motorcykel gennem sovjetunionen med Hjalte Tin og Nina Rasmussen, Eventyrenes klub etc. *Lokalhistoriske foredrag* har også stor interesse, det samme gælder "ukendte" sider som f.eks.: Pyramide- og stjernehimelforedrag, Astrologi, Drømme, Reinkarnation, Healing, Mennesket og rummet etc.

Den store interesse for rejseforedrag falder godt i tråd med den oplevelsesorienteringstendens, der også sætter sit præg på andre sider af biblioteksformidlingen.

Interessen for "det ukendte" er også markant. At den type foredrag er kommet ind på bibliotekerne, viser at biblioteker har indoptaget nye erkendelsesformer.

Forfatterarrangementer

Her dækkes et bredt spektrum af danske forfattere, fortrinsvis skønlitterære. Mange af disse forfattere forener "læsevenlighed" og litterære kvaliteter. Der drejer sig primært om forfattere, der er indarbejdet i offentligheden. Af faglitterære forfattere kan nævnes: Troels Kløvedal, Peter Bastian og Poul Hammerich. Af skønlitterære: Dea Trier Mørch, Ib Michael, Mette Winge, Peter Høeg, Svend Aage Madsen, Kirsten Thorup, Dan Turell og Bjarne Reuter. Der er en vis spredning på forfatterskabstyper og generationer.

Afslutning

Biblioteket er ikke bare bøger; de danske folkebiblioteker har sammenlagt en stor og blomstrende arrangementsvirksomhed, der formidler forskellige kulturtilbud til befolkningen. Især børnene bliver tilgodeset i dette kulturtilbud, hvilket i sig selv er prisværdigt. Samtidig viser undersøgelsen, at også

denne målgruppe er flittige brugere af de forskellige tilbud: Teater, film, musikalske legestuer etc.

Det har ikke været meningen med undersøgelsen at spørge om kriterier for arrangementsvirksomheden af den grund at vi ikke forventede at kunne få nogle tilpas uddybende svar. Det vil vi derimod spørge om på de enkelte biblioteker, vi vil beskrive. Ligeledes undlod vi at spørge om forholdet mellem "sikre" publikumsarrangementer og "usikre", samt arrangementer for specielle målgrupper. Det kunne naturligvis være interessant at vide noget mere om disse forhold. Men det er naturligvis legitimt at lave arrangementer, der er sandsynlighed for vil blive en succes, således at man føler at man får noget for pengene. Ved børnearrangementer er det imidlertid så heldigt, at dette sammenfald eksisterer.

Men naturligvis har bibliotekerne også en stor forpligtigelse overfor minoritetsgrupper.

Hvis vi alligevel skal risikere halsen, så kan man ud fra oversigten over, hvad der var størst publikumsinteresse for, hævde, at der mht. foredrag, forfatterarrangementer, film m.v. er en tydelig interesse for de allerede kendte.

Men som sagt ved vi ikke, i hvilket omfang bibliotekerne har forsøgt sig med mere debatskabende arrangementer, vi har blot spurgt om de 3 mest populære arrangementer.

Et forhold, vi ikke har trukket frem i fremstillingen er, at der med hensyn til arrangementer er større individuelle forskelle bibliotekerne imellem end der er med hensyn til udstillinger.

Det samlede billede af arrangementerne viser, at der er en tendens væk fra 60'ernes mere "finkulturelt" orienterede arrangementsvirksomhed. Arrangementerne i 1989 bredte sig ind i et bredt spektrum af interessefelter og (i en vis forstand) kulturformer. Tendensen kan ses i forsættelse af 70'ernes erkendelse af, at der i et samfund ikke er én men flere kulturer, og af at kulturbegrebet er udvidet; jf. det udvidede folkebiblioteksbegreb.

Udadrettede formidlingsaktiviteter/PR i 1989

Formålet med at undersøge bibliotekernes udadrettede formidlingsaktiviteter var, at få belyst hvilke medier folkebibliotekerne gjorde brug af og til hvad. Som tidsramme valgte vi også i 1989. Udover at få at vide hvilke medier, der var brugt og til hvad, bad vi også om en vurdering af effekten.

For overskuelighedens skyld har vi valgt, at se på de enkelte medier særskilt (nærradio, regionalradio, lokal-TV og regional-TV). I alt har 104 biblioteker svaret på dette spørgeskema, her er også "medtaget" filialer i Århus og København.

NÆRRADIOER

Det er især nærradioerne, der påkalder sig interesse. Det er fortsat et "nyt" fænomen i danskernes mediebrug. Nærradioerne er som navnet angiver, stationer der har deres udgangspunkt i lokalområdet og for hvem biblioteket må være en oplagt samarbejdspartner. Af de 104 biblioteker der har svaret, har 97 angivet at de bruger nærradioerne.

Udfra svarerne kan vi inddele de 97 besvarelser i 3 kategorier:

- A) Biblioteker der "aktivt" bruger eller har brugt nærradioen. (23)
- B) Biblioteker der hovedsagelig sender pressemeddelelser. (56)
- C) Biblioteker hvis svar ikke er tilstrækkeligt til videre bearbejdning. (18)

Generelt er de mange besvarelser meget uensartede. Nogle biblioteker har været grundige og vedlagt supp. materiale, andre er i stikordsform.

Grp. A: *Biblioteker der "aktivt" bruger eller har brugt nærradio.*

Det drejer sig om ialt 23 biblioteker. Her er medtaget biblioteker der enten selv producerer - eller samarbejder/medvirker i udsendelser. Samt biblioteker, der angiver at de i 1989 har lavet radioudsendelser.

De 23 biblioteker kan inddeles således:

- 7 angiver at de er ophørt med at lave udsendelser
- 6 producerer selv radioudsendelser
- 3 samarbejder/medvirker i udsendelser
- 7 Hvor det ikke klart fremgår, om de laver udsendelserne selv eller samarbejder

Af de 16 biblioteker der aktivt bruger nærradio, er der stor spændvidde f.eks.:

- "Ugentlig PR-udsendelse på 1/2 time med Biblioteksnyt, nye foldere, boganmeldelser, musik m.v."
- "Har medvirket i 6 udsendelser i 1989 "litteraturen idag". De programmer der indeholdt konkrete forslag til læsning betød øget forespørgsel".
- Laver 6-8 gange om året 1 times nærradio om arrangementer og nyheder på biblioteket.
- Biblioteket har selv 2 gange produceret 1 times program om arrangementer og bogemner.
- Daglig 5 min. udsendelse + genudsendelser. Den hurtige, kvikke form i formidlingen har givet god respons, i forhold til tidligere månedlige timelange magasinudsendelser.
- "Biblioteksradio" 2 x 15 min. ugentlig. Bred orientering om aktuelle emner.
- Månedlig udsendelse på 1/2 time - aktuelle emner vedr. bibliotekets virksomhed.

- lokalradioen er benyttet en hel del, overvejende hvor biblioteket selv har tilrettelagt et indslag med musik og omtale af biblioteksmateriale.
- Boganmeldelser hver 3. måned.
- Faste udsendelser 1 gang ugentlig med omtale af arrangementer og bøger. Effekt ikke stor, har 4 lokalradioer som nærmest er reklameradioer og P3 -og muzakorienterede.

Hertil kommer omtale af biblioteket ved tilsendelse af pressemeddelelse. 2 biblioteker nævner også brug af "Kommune information".

7 biblioteker nævner at de er ophørt med at lave nærradioudsendelser. Grundene til at de er stoppet er:

- Forberedelsestiden stod ikke mål med responsen (3)
- radioen lukkede (2)
- ikke oplyst (2)

Vurdering af effekt

<i>God</i>	3
<i>Rimelig</i>	0
<i>Ringe</i>	6
<i>Ved ikke</i>	4
<i>Ikke oplyst</i>	10

Det er svært at sige noget entydigt om effekten. For at få et mere præcist billed må man se på de enkelte bibliotekers brug af nærradioen. Der er forskel på at lave boganmeldelser hver 3. uge og at lave 5 min.'s daglig radio med genudsendelse.

GRP. B: Nærradio i biblioteker der hovedsaglig sender pressemeddelelse.

Det drejer sig om ialt 56 biblioteker. Den almindeligste brug af nærradioer er til at lave PR for *div. arrangementer*. Kontakten resulter så i opfølgende interviews m.v. (angives af 13). Nogle få biblioteker angiver, at det også ad denne vej har været muligt at lave mere generelle indslag om biblioteket.

Orientering gennem "Kommunal information" angives af 4 biblioteker.

Den altovervejede brug af nærradioer er altså at oplyse om *div. arrangementer*. Af "andet" nævnes: Oplysninger om nye åbningstider, bogbusholdtider, omtale af nye lydbøger, magnaprint. Bibliotekstilbud til læsehandicappede, nyindretning etc.

Det generelle indtryk er, at nærradioerne er flinke til at optage pressemeddelelser og lave opfølgende interviews m.v.

Vurdering af effekten:

<i>God</i>	11
<i>Rimelig</i>	4
<i>Ringe</i>	9
<i>Ved ikke</i>	4
<i>Ikke oplyst</i>	28

Som det fremgår af oversigten har halvdelen ikke oplyst noget om effekten. Det er derfor meget små talstørrelser.

Men sammenholdt med den forholdsvis store brug af nærradioerne må vi konkludere, at effekten må vurderes positivt, omend med en vis forsigtighed.

Regionalradio

Næst efter nærradioen er det regionalradioen, der gøres mest brug af. Ialt 43 biblioteker.

Regionalradioen bruges også til at få bragt oplysninger om især *arrangementer*. Det sker i regionalradioens faste oversigter over hvad der sker. Et par biblioteker nævner "andet" som f.eks. hastemeddelelser: Bogbussen er til reparation etc.

Vurdering af effekt:

<i>God</i>	9
<i>Rimelig</i>	1
<i>Ringe</i>	2
<i>Ved ikke</i>	4
<i>Ikke oplyst</i>	27

For regionalradioens vedkommende er det også svært med de små talstørrelser at sige noget entydigt om effekten. Dog ser det ud til, at regionalradioernes arrangements oversigter er bedre indarbejdet i vores medievaner.

Lokal TV

Eftersom lokal-TV ikke har samme udbredelse som nærradioer, vil de heller ikke fylde så meget, når det drejer sig om bibliotekernes brug af elektroniske medier.

I alt 12 biblioteker nævner lokal-TV. Kun et bibliotek oplyser, at de laver eget program. Et bibliotek nævner at en videoproduktionsgruppe er under oprettelse.

For hovedparten gør det sig gældende, at der sendes pressemeddelelser, der så er blevet til enkelte indslag fra div. arrangementer.

2 biblioteker nævner indslag i Kommunal informationsprogram.

2 biblioteker nævner "fast skærbillede" i Tekst-TV information

Vurdering af effekt

God	2
Rimelig	1
Ringe	1
Ved ikke	0
Ikke oplyst	8

Regionalt TV

Regionalt TV spiller ikke den store rolle, det nævnes af 6 biblioteker. Heraf har 4 sendt pressemateriale (Det fremgår ikke for de 3's vedkommende om der har været en reaktion).

Sammenfatning

Der begynder at tegne sig et billede af bibliotekernes brug af de elektroniske medier. Nærradio og regionalradio bruges mest og det til PR for div. arrangementer. Dog med den forskel, at nærradioen bruges bredere. Lokal-TV og regional-TV

har ikke nogen væsentlig betydning i biblioteksvæsenet generelt, men kan have det lokalt enkelte steder.

Biblioteksannoncering og omtale i trykte medier i 1989

I forbindelse med besvarelsen af spm. "I hvilke medier har biblioteket annonceret i 1989 og hvor mange gange?" er der sket en sammenblanding, således at man ikke har svaret på spørgsmålet "I hvilke medier har biblioteket annonceret...". Derimod er nævnt *omtale* og *annoncering*. Det betyder, at i besvarelsen er medtaget dels annoncering, dels omtale. Det er ikke muligt at udskille de 2 former. Denne "fejl" får dog ingen praktisk betydning udover at, hvis vi havde spurgt om både omtale og annoncering, så ville tallet være højere, eftersom en del biblioteker har svaret "korrekt". I alt har 138 biblioteker svaret. Heraf har 21 ikke angivet: "*antal gange*".

Annoncering og omtale i 1989

Landsdækkende dagblade
antal gange 118

Lokale dagblade
antal gange 1073

Lokale ugeaviser
antal gange 2459

Foreningsblade
antal gange 53

Andet: I alt 29 biblioteker nævner andet; det drejer sig om:
... Faste annoncer i lokalvejviser/telefonbøger
.. Turistavis
.. Kommunal arrangements kalender
... Områdeblad
.. Plakater
.. Selvlavet folder

(. angiver antal gange nævnt udover første gang)

Hertil kommer: lokal køreplan, Aftenskoleprogram, Egnsteater program, Kunstavisen, North Calendar, etc.

Kommunal fællesannonce i lokalavis nævnes af 8.

Hvad har biblioteket annonceret hyppigst for?

Ialt har 104 biblioteker svaret.

Ud fra besvarelsene er det *arrangementer og udstillinger*, der hyppigst annonceres for. Herefter nævnes *åbningstider* (ændringer, ferielukning, midlertidig lukning, etc.)

Af andre ting, der annonceres for nævnes: Nye servicetiltag f.eks. video, kviklån, telefax, erhvervsservice, salg af gamle bøger, hjemkaldelser, bogbusbetjening, frit lejde for aflevering, bogen kommer, ændring af bødetakster, etc.

I hvilke anledninger og med hvilket indhold er biblioteket oftest blevet omtalt i medierne? Ialt har 127 svaret.

Den alt overskyggende grund til omtale af bibliotekerne er i forbindelse med *arrangementer* (herunder Bibliotekets dag). Dernæst *udstillinger*.

Af de 127, der har svaret på spørgsmålet, er der 78 som også angiver andre anledninger til omtale.

"Anden anledning"

De 2 selvstændige topscorer er her: *Åbningstider* og *salg af gamle bøger*.

Det øvrige har vi inddelt i 3 grupper:

1. Debatstof

Indenfor denne gruppe drejer det sig om især: Lukning af filialer, nedskæringer, brugerbetaling, årsberetning og budgetforhandlinger, lokal bibliotekspolitik, nyt bibliotek etc.

2. Nye servicetiltag

samt udvidelse og nyindretning.

For nye servicetiltag drejer det sig om bl.a.: Erhvervsservice, EDB på biblioteket, udlån af EDB-disketter, musikudlån, video, telefax etc.

3. Blandet

Det drejer sig om: personnyt, udsmykninger, bødeforhøjelser, strammere hjemkaldelsesregler, skattejagt, nye bøger, lydavis etc.

Forholdet til lokalpressen

På spørgeskemaet blev der ikke spurgt om bibliotekets forhold til lokal pressen. 19 biblioteker har alligevel kommenteret dette forhold. Det altovervejende indtryk er, at bibliotekerne har et godt "samarbejde" med den lokale presse. Med samarbejde skal forstås, at lokalpressen er meget interesseret i at bringe pressemeddelelse og ofte lave opfølgende artikler. Kommentarerne er f.eks.: "Alt bliver bragt", "pressemateriale bliver vel modtaget", "alt omtales meget udførligt" etc.

I forbindelse med spørgsmålet, der omhandlede de elektroniske medier, bad vi om en vurdering af effekten. Her var der 11 biblioteker, der i deres vurdering inddrog lokalpressen. For de 11 bibliotekers vedkommende, der spontant sammenlignede de elektroniske medier med den lokale presse, er der ingen tvivl om, at effekten er størst i lokalpressen. "... men tror de lokale blade betyder mest", "brugerne reagerer tilsyneladende mest på de lokale ugeaviser, "Annoncer på Kommunal informationssider - stor effekt", etc.

Sammenfatning

Når det drejer sig om de elektroniske medier er det nærradio og dernæst regionalradio, der først og fremmest bruges af bibliotekerne. Men med den forskel, at regionalradioen altovervejende bruges til PR for arrangementer, hvorimod nærradio bruges bredere. Nærradioen bruges for størsteparten af bi-

bliotekernes vedkommende til PR for arrangementer, men en stor gruppe biblioteker bruger også mediet aktivt til enten selv at producere udsendelser eller medvirke i programmerne.

Effekten af de elektroniske medier er ikke så entydig. De biblioteker der arbejder meget aktivt med nærradio oplever stor effekt, hvorimod de biblioteker, der har et mindre "fast" samarbejde med nærradioerne har svært ved at vurdere effekten.

Når det drejer sig om den trykte presse, er det vigtigste medium den lokale presse, og her især de lokale ugeaviser. De lokale ugeaviser bruges dobbelt så meget som lokale dagblade. Når der annonceres, er det overvejende for div. arrangementer (udstillinger, foredrag, teater, etc.) og åbningstider (ændringer, ferielukning, etc.) Dernæst for nye servicetiltag og ellers annoncer af mere "praktisk" karakter: bødetakster, hjemkaldelse, nye bøger etc.

Ser vi på i hvilke anledninger bibliotekerne oftest er omtalt, er det naturligvis i forbindelse med arrangementer. Herefter "debatstof" På *debatsiden* er den dominerende faktor i forbindelse med omtalen: nedskæringer, filiallukninger etc. I forbindelse med bibliotekernes årsberetninger og de årlige budgetforhandlinger er bibliotekerne igen avisstof. (33).

Konklusion

Vores udgangspunkt var en antagelse af, at danske folkebiblioteker er inde i en transformationsfase, at folkebiblioteksudviklingen er fuld af forvandlingsbilleder, som vi har kaldt det.

I 1. dels afsnit *formidlingsbegrebets forvandlinger* har vi undersøgt formidlingsopfattelsen i slutningen af 70'erne og i slutningen af 80'erne, idet vi har anset disse for at være de centrale brudflader efter 1964-loven. En af hovedkonklusionerne på afsnittet er, at formidlingsbegrebet er blevet ret markant omdefineret i løbet af perioden, selvom der med hensyn til visse aspekter kan ses et fortløbende udviklingsperspektiv. Ændringen af formidlingsbegrebet ligger først og fremmest i den teoretiske og (kultur)politiske kontekst, som begrebet er sat ind i på de to tidspunkter. Ændringen er gået *fra* et kultursociologisk defineret og kritisk engageret politisk perspektiv *til* et mere marketingsorienteret og mindre offensivt defineret perspektiv. Linien, der kan fastholdes på trods af skift i de ovenfor omtalte begrebssammenhænge, er, at den indirekte formidling i stigende grad er tillagt betydning og at det i stigende grad er blevet markeret, at folkebibliotekerne bør redigere udlånet, synliggøre dele af samlingerne, visualisere miljøet og videre gennem disse formidlingsmetoder at pege på brugsammenhænge, brugsmuligheder og henvende sig til en differentieret brugergruppe med heterogene kulturelle og videns- (herunder informations) mæssige behov.

I 2. del er konklusionen på afsnittet *nybygninger, ændringer af biblioteksindretning mv.* for det første, at danske folkebiblioteker ret bredt har ført de sene firseres idéer om indirekte formidling ud i livet. På indretningsområdet finder vi i høj grad vores antagelse om forvandlingsbilleder bekræftet. Nye bibliotekskulturelle identiteter som "markedet" og i mindre grad "caféen" har vundet indpas. Med hensyn til udsmykning er konklusionen, at udsmykning helt generelt har et "udvendigt" forhold til indretning, indholdsvisualisering og markering af emnegrupper.

Afsnittet *udstillinger og arrangementer* konkluderer generelt, at den bevægelse vi i indledningen beskrev *fra* klassiske kultur- og vidensbegreber *til* de

omtalte nyere, decentrerede videns- og kulturbegreber har haft klare konsekvenser for ændringen af udstillings- og arrangementsaktiviteter fra 60'erne til 1989. Vi har ikke bestræbt os på at dokumentere de omtalte aktiviteter i 1960'erne; men det meget differentierede og "multikulturelle" billede, som tegnes af udstillinger og arrangementer i 1989 peger i ret høj grad på, at folkebibliotekerne tager nye kultur- og vidensformer alvorligt. Profilen i udstillinger og arrangementer svarer meget godt til firserformidlingsopfattelsen og med et gran af tvivl tør vi hævde, at 70'ernes engagerede og kritiske formidlingsholdning ikke kom ret meget til udtryk i 1989-aktiviteterne på arrangements- og udstillingsområdet. Arrangements- og udstillingsprofilen har vi også grundlag for at tolke som udtryk for brudflader i den "klassiske" kombination af "kultur- og videnstempel" og "saglighedens rationelt ordnede univers". Et vigtigt, omend ikke stærkt markant, træk i denne sammenhæng er aktiviteterens orientering mod hverdagskulturelle sammenhænge.

Afsnittet *udadrettede formidlingsaktiviteter/PR* har et lidt mere begrænset sigte end de to foregående kapitler, idet det koncentrerer sig om omfanget og den vurderede effekt af folkebibliotekernes brug af massemedier. Konklusionen er, at primært nærradio og sekundært regionalradio har betydning i bibliotekernes udadrettede formidling. Bla. mht. udadrettede formidlingsaktiviteter vil vores projekt blive udbygget med analyser af udsendelser, hvori vi vil analysere det billede - eller de billeder - der formidles af biblioteket gennem de elektroniske medier.

Sammenfattende vil vi konkludere, at brud på de klassiske bibliotekskulturelle identiteter er slået ret bredt igennem i praksis - i overensstemmelse med de sene 80'eres formidlingsopfattelse. Vi vil i denne sammenhæng pege på to forhold, som vi finder væsentlige for den fremtidige, indirekte formidlingspraksis. For det første en del af arven fra de sene 70'ere: den kritiske og korrektive dimension i folkebibliotekernes formidling. For det andet den principielle lære at der er spændende

potentialer at hente i "sammenbygningen" af det visuelt-æstetiske og det indretningsmæssige/præsentations- og makeringsmæssige. Den kombinerede udsmykning og visuelle notation (for litteraturgrupper) i Espergærde er et eksempel, der blandt nogle andre, viser, at potentialet er i gang med at blive realiseret.

Noter

- 1) Stadtbibliothek Reutlingen, side 51.
- 2) Sandhedens øjeblik, side 93.
- 3) Vedr. behov for ændrede politikker, se: Leif Emerek: Kvalitet i 90'ernes materialevalg.
- 4) Bent Werner: Biblioteksformidling (2). I: Bibliotek 70, 1977: 3, side 56.
- 5) Leif Emerek: Kvalitet i 90'ernes materialevalg.
- 6) Biblioteksstudier, side 109.
- 7) Bibliotekerne og Danmark, Folkebibliotekernes målsætning og opgaver, Bibliotekerne og fagbevægelsen.
- 8) Bibliotekerne og Danmark, side 27.
- 9) Bibliotekerne og Danmark, side 18.
- 10) Bibliotekerne og fagbevægelsen, Arbejds-papir (1) Målgruppen + Arbejds-papir (2) Barrierer for målgruppens benyttelse/Jessica Albertsen..
- 11) Bibliotekerne og fagbevægelsen, side 71-93.
- 12) Bibliotekerne og Danmark, side 10.
- 13) Biblioteksstudier, side 109.
- 14) Folkebibliotekernes målsætning og opgaver, side 33
- 15) Samme, side 17.
- 16) Samme, side 18.
- 17) Samme, side 45.
- 18) Samme, side 118.
- 19) Biblioteksarbejde. Udlånet, side 80-98.
- 20) Sandhedens øjeblik, side 96.
- 21) Samme, side 101.
- 22) Samme, side 104.
- 23) Folkebiblioteksbygningen, side 15.
- 24) Samme, side 15.
- 25) Biblioteksbygning 1984, side 11.
- 26) Samme, side 135.

- 27) Samme, side 29.
- 28) Folkebibliotekernes målsætning og opgaver, side 62.
- 29) Samme, side 71.
- 30) Se også Alfred G. Christensen: Folkebibliotekernes udstillingsvirksomhed. BIBLIOTEKSARBEJDE nr. 32, 1991.
- 31) Folkebibliotekernes målsætning og opgaver, side 69.
- 32) Samme, side 70.
- 33) Se endvidere Niels Ebbe Jensen: Den trykte presses omtale af danske folkebiblioteker. Biblioteksarbejde nr. 31, 1991.

Litteratur

Bibliotekerne og Danmark: Debatbog om folkebiblioteker og kulturpolitik/Redigeret af Ole Hansen. - Kbh.: Spar Knægt, 1977.

Bibliotekerne og fagbevægelsen/Redigeret af: Jonna Holmgaard Larsen. - Århus: Samarbejdet mellem Arbejdere og Akademikere, 1976.

Biblioteket mellem Skylla og Karybdis: Indlæg om bogvalg og formidling på Biblioteksledermødet 1988. - Kbh.: Bibliotekstilsynet, 1989.

Biblioteksarbejde. Udlånet: Særnummer af Biblioteksarbejde og Udlånet/Redaktion: Knud Lund .. et al. - Aalborg: Biblioteksarbejde, 1987.

BIBLIOTEKSARBEJDE 30, 1990: Det udadvendte udlån. - Aalborg: Biblioteksarbejde, 1990.

Biblioteksbygning 1984: Planlægning af bibliotekslokaler i områder med indtil 30.000 indbyggere/ En vejledning udgivet af Bibliotekstilsynet. Under redaktion af Elisabeth Lylloff og Sven Plovgaard. - Ballerup: Bibliotekscentralens Forlag, 1984.

Biblioteksstudier: Folkebibliotek i flervetenskaplig belysning/Red: Romulo Emmark. - Göteborg: Centrum för biblioteksforskning, 1990.

Christensen, Alfred G.: Folkebibliotekernes udstillingsvirksomhed. I: Biblioteksarbejde 32, 1991.

Emerek, Leif: Kvalitet i 90'ernes materialevalg. Bibliotekerne mellem det moderne og postmoderne. - (I: Biblioteksarbejde: tidsskrift for informations- og kulturformidling nr. 31, 1990 side 5-27.

Enmark, Romulo: Defining the library's activities/Romulo Enmark. - Göteborg: Centre for Library Research, 1990.

Folkebibliotekernes målsætning og opgaver/Bibliotekskommissionen.Specialudvalgsbetænkninger, 6. - Kbh.: Bibliotekscentralen, 1978.

Folkebiblioteksbygningen: Normer og typeplaner for bibliotekslokaler i områder med 5.000 til 25.000 indbyggere/Udgivet af Bibliotekstilsynets udvalg til udarbejdelse af normer for biblioteksbygninger. Under redaktion af Sven Plovgaard. - Kbh.: Bibliotekscentralen, 1967.

Færdig med firserne: Fremtiden i bibliotekerne/Redigeret af Søren Lind og Mogens Vestergaard. - [Odense]: Stavnsager, 1986.

Hansen, Bodil K.: Folkebibliotekerne og folkeoplysningen/Bodil K. Hansen. - Kbh.: Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning, 1990.

Hukommelse og fantasi: På sporet af biblioteks-sagen/Udgivet af Bibliotekstilsynet. Under redaktion af Morten Hein.. et al. - Ballerup: Bibliotekscentralens Forlag, 1989.

Jensen, Niels Ebbe: Den trykte presses omtale af danske folkebiblioteker. - I: Biblioteksarbejde 31, 1990. - Side 43-51.

Kjær, Bruno: Forvandlingsbilleder og biblioteks-kulturelle identiteter - et nyligt startet forsknings-projekt om biblioteksformidling/Bruno Kjær og Anders Ørom. - I: Kontakt 1990: 2, side 15-17.

Kjær, Bruno: Rum og bibliotek: Rapport om et udsmykningskursus på Aalborg Kunsthøjskole februar-marts 1990/Bruno Kjær og Anders Ørom. - Aal-borg: Aalborg Kunsthøjskole, 1990.

Sandhedens øjeblik: Image, markedsføring og serviceudvikling. Folkebibliotekerne/Redigeret af Carsten Frederiksen. - Kbh.: Danmarks Biblio-tekforenings Forlag, 1987.

Stadtbibliothek Reutlingen: Bild- und Textdoku-mentation anlässlich der Einweihung am 8. Sep-tember 1985/Redaktion: Referat für Öffentlich-keitsarbeit. - Reutlingen: Stiftung Volksbildung Reutlingen/Stadtverwaltung Reutlingen, 1985.

Thorhauge, Jens: New trends in Scandinavian public libraries. - Ballerup: Bibliotekscentralen, 1988.

Werner, Bent: Biblioteksformidling (1). I: Bi-bliotek 70, 1977: 2, side 41-43.

Werner, Bent: Biblioteksformidling (2). I: Bi-bliotek 70, 1977: 3, side 56-58.